

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 08.02.2024 р. (протокол № 5)

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 грудня 2023 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. 218 с.

Збірник конференції містить матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (15.12.2023), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова*); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (*заст. голови*); **Андрій МІРОШНИК** (*секретар*); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**, докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**, докт. юрид. наук, доц. **Сергій ПЕНЬКОВ**, канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРИСНЯКОВА**, докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**

© ВНПЗ ДГУ, 2023

© Автори, 2023

Лебедь Ірина Андріївна

здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Варакута Марина Леонідівна

викладач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

МОДЕЛЮВАННЯ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ФУНКЦІЙ: АСПЕКТИ ДИТЯЧОЇ ТА ПІДЛІТКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Здоров'я психіки дітей та підлітків стає важливою проблемою в сучасному світі, особливо в умовах соціально-політичних турбулентностей, що характеризуються воєнними конфліктами та загостренням соціальних проблем. У цьому контексті, розуміння емоційних, когнітивних та психологічних процесів, які відбуваються у віковій групі дітей та підлітків, є не лише актуальною, але й невідкладною проблемою для науковців, психологів, а також педагогів та суспільства загалом. Глибоке осмислення та дослідження когнітивних функцій у цьому контексті має важливі наслідки для розробки ефективних стратегій виховання, навчання та підтримки молоді, спрямованих на стимулювання інтелектуального розвитку та підготовку до успішного самореалізації та адаптації в сучасному світі.

Нинішня проблема в освітній системі, включаючи Україну, полягає в тому, що багато навчальних закладів недостатньо акцентують на розвитку критичного мислення та гнучкості розуму. Замість цього, вони акцентують на механічному засвоєнні матеріалу без відповідного акценту на аналітичні та критичні навички. Джером Брунер приймає аналогічну точку зору, вважаючи, що навіть з самого раннього віку батьки не завжди надають належний та якісний вплив, що може призвести до недостатнього розвитку когнітивних навичок у дитини, відповідно до її вікових можливостей. [1]

Ця проблема завжди привертала увагу психологів, а особливо експертів у галузі когнітивної психології. Таке питання розглядала Еллен Галінські авторка книги «Mind in the Making» («Зародження розуму»), вона включила критичне мислення до переліку семи найважливіших життєвих навичок, необхідних кожній дитині.

Для розкриття особливостей психічних процесів у дітей та підлітків застосовуються різноманітні психологічні моделі.

Модель розвитку когнітивних функцій, створена Жаном Піаже, швейцарським психологом і визнаним фахівцем у галузі дитячої психології, є однією з ключових у цьому контексті. Його теорія розвитку включає чотири основних етапи:

- Сенсомоторний період (0-2 роки): Цей період визначається інтенсивною фізичною активністю та розвитком моторики. Дитина взаємодіє із світом, використовуючи власні відчуття та рухи для формування первинних схем дії та рефлексів.

- Пропозиціональний період (2-7 років): На цьому етапі розвивається мовлення, і дитина вчиться використовувати символічне представлення об'єктів та подій. Роль ігрової діяльності стає важливою для формування концепцій та уявлень про світ.

- Конкретно-операційний період (7-11 років): На третьому етапі розвивається конкретне логічне мислення та здатність розв'язувати проблеми. Дитина вивчає логічні відносини, обмежуючись конкретними ситуаціями та об'єктами.

- Формально-операційний період (11 років і старше): Останній етап відзначається розвитком абстрактного мислення та здатністю аналізувати абстрактні концепції та проблеми. Дитина стає здатною до абстрактного логічного мислення [2].

Модель Піаже акцентує на активній участі дитини у власному навчанні та розвитку, надаючи цінний інструмент для розуміння та підтримки психічних процесів у контексті когнітивних функцій. Детальний аналіз кожного етапу дозволяє адаптувати методику навчання до індивідуальних потреб дитини з боку вчителів, батьків та психологів.

Модель екологічних систем Урі Бронфенбреннера, розроблена американським психологом, визначає ключові аспекти взаємодії особистості та її оточення на різних рівнях, що впливають на розвиток людини та сім'ї. Враховуючи різні рівні впливу, модель включає такі компоненти:

- Мікросистема: Це найближче оточення особистості, включаючи родину, школу та інші форми прямої взаємодії. Детальне вивчення взаємодії на цьому рівні важливо для повного розуміння впливу оточення на особистісний розвиток.

- Мезосистема: Цей рівень описує взаємодію елементів мікросистеми. Наприклад, вплив сім'ї на шкільне середовище, де події в одній системі можуть впливати на іншу.

- Екосистема: Екосистема описує зовнішнє середовище, яке впливає на розвиток, але в якому сама особистість не є активним учасником. Це може бути робоче місце батьків чи громада.

- Макросистема: Макросистема визначається культурними та соціальними нормами, системою цінностей та ідеологією. Вона впливає на всі інші рівні екологічних систем [2]

Теорія Бронфенбреннера підкреслює, що розвиток особистості не може бути адекватно розглянутий поза контекстом її оточення. Здійснення аналізу та взаємодії всіх рівнів екологічних систем відзначається як ключовий аспект для глибокого розуміння процесів розвитку людини.

Теорія прихильності, яку сформулював психіатр і психоаналітик Джон Боулбі, акцентує на тому, що для нормального соціального та емоційного розвитку маленьких дітей важливі стосунки з принаймні одним основним опікуном. Згідно з цією теорією, дитяча поведінка, пов'язана з симпатією, визначається в першу чергу пошуком близькості до прив'язаної особи, особливо в стресових ситуаціях.

Вчення прихильності вказує на те, що немовлята формують прив'язаність до дорослих, які виявляють чутливість та емоційну відданість у соціальних взаємодіях, і залишаються стійкими опікунами протягом періоду приблизно від шести місяців до двох років. Під час цього періоду діти розвивають фігури прихильності, які стають стабільною базою для дослідження і пізнання світу, а також для повернення у них у стресових ситуаціях [3].

Взаємодії з батьками сприяють розвитку моделей прихильності, що формує внутрішні робочі моделі, які визначають почуття, думки та очікування особистості у подальших міжособистісних відносинах. Реакції на тривогу під час розлуки або горя внаслідок втрати прихильності розглядаються як нормальна та адаптивна відповідь для дітей, які мають прив'язаність. Ці форми поведінки можливо еволюціонували, сприяючи підвищенню ймовірності виживання дитини.

Соціокультурна теорія пізнавального розвитку, розроблена Левом Виготським, є психологічною концепцією, яка аналізує когнітивний розвиток, враховуючи соціальну взаємодію та культурне середовище. Створена в середині 20 століття, ця теорія стала ключовою для розуміння сприйняття та осмислення навколишнього світу індивідом.

Зона найближчого розвитку (ZPD) є однією з головних концепцій, що визначає потенціал для розвитку, який може бути досягнутий через взаємодію з більш досвідченим партнером. Це вказує на важливість соціальної взаємодії та групового навчання.

Теорія Виготського також підкреслює роль опору або сафолдінгу – індивідуалізованої підтримки, спрямованої на полегшення навчання і зменшення, по мірі набуття навичок [4].

Аналізуючи когнітивний розвиток через призму соціальних та культурних впливів, теорія Виготського відкриває нове розуміння процесів мислення та навчання. Її значущість проявляється у практичній важливості для розробки ефективних методів навчання та розвитку.

Розвиток моделювання психічних процесів у контексті розвитку когнітивних функцій, особливо в аспекті дитячої та підліткової психології, обіцяє залишатися важливим напрямком наукових досліджень. За останні роки спостерігається низка перспектив, що визначатимуть майбутнє цього поля.

По-перше, розгортання інтегрованих підходів до моделювання дозволяє з'єднати різноманітні аспекти психічних процесів та їх взаємодію в комплексній системі. Це створює можливість більш повного розуміння динаміки когнітивного розвитку в ранньому віці та підлітковому періоді.

По-друге, використання передових технологій, таких як нейроіміджинг та аналіз даних великого обсягу, сприяє точнішому відтворенню та вивченню психічних процесів. Це відкриває можливості для розробки ефективних підходів до підтримки когнітивного здоров'я дітей та підлітків.

По-третє, активне використання віртуальної реальності та сучасних технологій для створення імерсивних навчальних середовищ дозволяє реалістично моделювати різні сценарії та впливати на розвиток когнітивних навичок у специфічних умовах.

У ході розгляду теми "Моделювання психічних процесів у контексті розвитку когнітивних функцій: аспекти дитячої та підліткової психології" було виявлено значущість та важливість використання моделей для розуміння та впливу на психічний розвиток дітей та підлітків. Здійснений огляд сучасних підходів до моделювання, методологічних аспектів та стадій впровадження моделей у психологічні дослідження дозволив розкрити багатогранність цього підходу.

Аналіз спільних точок та розбіжностей моделей, а також практичне їх застосування в контексті дитячої та підліткової психології надають можливість збагатити наше розуміння процесів, що відбуваються на різних етапах когнітивного розвитку.

Спостереження за сучасними тенденціями у розвитку моделювання психічних процесів дозволяють зазначити необхідність постійного вдосконалення та адаптації методів до змін у суспільстві та науці. Практичні приклади використання моделей у психологічних дослідженнях стають об'єктом зацікавлення не лише для науковців, але й для студентів, які обирають спеціальність «Психологія».

Загальний висновок полягає в тому, що моделювання психічних процесів є потужним інструментом для вивчення та впливу на когнітивний розвиток. Його важливість для майбутніх психологів стає очевидною, оскільки це дозволяє їм отримати глибше розуміння психічних аспектів розвитку в ранньому та підлітковому віці, що, в свою чергу, сприяє створенню ефективних стратегій психологічної підтримки та навчання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мирошниченко О.А. Розвиток когнітивних навичок дітей в концепції джерома сеймура брунера «Молодий вчений» № 3 (67) березень, 2019 р. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-19>
2. Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory ULR: <https://www.simplypsychology.org/bronfenbrenner.html#The-Five-Ecological-Systems>
3. Draper P, Belsky J. Personality development in the evolutionary perspective. J Pers. 1990;58(1):141-61. doi:10.1111/j.1467-6494.1990.tb00911.x
4. Eun B. The zone of proximal development as an overarching concept: A framework for synthesizing Vygotsky's theories. Educational Philosophy and Theory. 2017;51(1):18-30. doi:10.1080/00131857.2017.1421941

Легеза Юлія Олександрівна

здобувачка вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

РОЗУМІННЯ КОНФЛІКТУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сьогодні, здається, нікому не потрібно доводити, що проблеми, пов'язані з дослідженням конфліктів, мають право на існування. Конфлікт, в силу своєї поширеності протягом усього періоду існування людства, став предметом розгляду багатьох мислителів, саме тому він отримав визначення відколи стали формулюватися будь-які наукові теорії та думки. Тому ми зустрічаємо його у Платона, Аристотеля, Геракліта, у релігійних книгах, а такі науки, як соціологія, психологія, політологія та економіка, досі присвячують йому чимало досліджень, які лише підтверджують його суть. Завдяки цьому було створено безліч описів цього явища, що відрізняються як за підходом, так і за формою, залежно від дисципліни, яка намагалася ним займатися, але сходяться за своєю природою.

У науковій літературі з цього питання існують різні визначення конфлікту. Один з них був сформульований Дж. П. Фолджером, М. С. Пулом і Р. К. Статманом, які визначили його як «*взаємодія людей, залежних один від одного, які вважають, що вони мають несумісні цілі та сприймають одна одну як перешкоди на шляхи досягнення цих цілей*» [14]. Конфлікт – це явище, яке, попри численні думки, не завжди можна вирішити без проблем. Це тому, що в більшості випадків це викликає найгіршу поведінку в людині, особливо